

Kyjevská Holky

MINDEORD

over afdøde medlemmer

I

JULIUS ENGELBRETH-HOLM

22. januar 1904—17. januar 1961.

Tale i Videnskabernes Selskabs møde den 17. november 1961.

Af **Gunnar Teilum.**

Den 17. januar 1961 døde professor Julius Engelbreth-Holm i en alder af kun 56 år. Engelbreth-Holm kom, efter at han i 1941 udnævntes til professor i patologisk anatomi ved Københavns universitet, ved sit rige initiativ på mange måder til at præge den udvikling inden for den patologiske anatomi, der i de følgende år fandt sted i Danmark, ligesom hans videnskabelige indsats gjorde ham internationalt kendt som cancerforsker.

Engelbreth-Holm var født den 22. januar 1904 i København, hvor hans far var praktiserende læge. Han skal allerede tidligt have næret interesse for naturvidenskaben og, da han gik i skole, have syslet med fremstilling af anatomiske præparater, som han var kommet i besiddelse af. Som student virkede han som manu-
duktør i anatomi, og umiddelbart efter sin embedseksamen i 1929 begyndte han sin videnskabelige løbebane som frivillig videnskabelig assistent hos Oluf Thomsen på Universitetets institut for almindelig patologi, hvor han arbejdede i 9 år. For Engelbreth-Holm lå det sikkert klart lige fra studieårene, at han ville gå den rent videnskabelige vej. Det er svært at afgøre, i hvilken grad fædrene arv her kan have gjort sig gældende, men man kan i disse mindeord i Videnskabernes Selskab ikke undlade at nævne slægtskabet med historikeren Edvard Holm, der var broder til Engelbreth-Holms farfar, og hvis moder var født Engelbreth.

Hos Oluf Thomsen påbegyndte Engelbreth-Holm et eksperimentelt arbejde om hønseleukose, og en lang serie undersøgelser på dette område, hvoraf nogle er udført i samarbejde med Oluf Thomsen og A. Rothe Meyer, kan opfattes som en videreførelse af Ellermann & Bangs grundlæggende undersøgelser og repræsenterer den første hovedgruppe inden for Engelbreth-Holms

videnskabelige produktion fra årene 1930 til 1936. Arbejdet koncentreredes her om hønseleukæmi og dennes forhold til transplantable virus-betingede sarkomer hos høns, og det påvistes, at hønseleukæmierne må opfattes som svulster, der er intimt forbundet med andre svulster hos høns, samt at de formentlig kan betragtes som analoge med leukæmier hos pattedyr.

Problemerne vedrørende eksperimentel hønseleukose var komplicerede ved det faktum, at injektion af leukæmiske infiltrater på modtagelige kyllinger i visse tilfælde resulterede i udvikling af sarkomer. Oberling (1933-34) og andre studerede dette forhold ved hønseleukose og fandt, at indpødning på kyllinger af fragmenter af organer eller blod fra leukæmiske donorer kunne fremkalde forskellige typer af sarkom. Engelbreth-Holm videreførte og bekræftede disse iagttagelser. Hans interesse for hønseleukosen udvidedes efterhånden til også at omfatte så vel leukoserne som maligne tumorer hos pattedyr. En række arbejder om disse emner, der også optog ham i de første år, efter at han havde tiltrådt stillingen som professor i patologisk anatomi, udgør den anden hovedgruppe af hans videnskabelige produktion. Engelbreth-Holm fandt således (1941), at pensling med eller injektioner af carcinogene kulbrinter på mus, der var modtagelige for leukæmi-udvikling, øgede forekomsten og accelererede udviklingen af leukæmi hos dyrene. I en række arbejder undersøgte således accelerationen af den spontane lymfogene leukose eller lymfosarkomatose hos mus, ligesom spørgsmålet om denne accelerationsproces' natur blev belyst.

Særlig opmærksomhed vakte det, da Engelbreth-Holm og Frederiksen i 1938 publicerede nogle undersøgelser, som de tydede som en overførelse af museleukæmi til unge voksne mus ved anvendelse af formentlig cellefri, centrifugerede ekstrakter af leukæmiske organer fra donorer af samme stamme. Det viste sig senere, at disse forsøg ikke lod sig reproducere, og Engelbreth-Holm udtrykte i 1942 som sin opfattelse, at hans oprindelige forsøg kunne sættes i forbindelse med en acceleration af spontan leukæmi og ikke betød en overførelse af sygdommen. Senere (1948) fandt han, at hans oprindelige fund på den mest naturlige måde lod sig forklare ved, at de i 1938 anvendte centrifugerede ekstrakter, trods forsigtighedsregler indeholdt intakte leukæmiske celler, tilstrækkelige til at forårsage udvikling af leukæmi hos en

del af dyrene. Ingen af de anvendte ekstrakter var filtrerede, og det var klart, at kun overførelse af museleukæmi ved et filtrat under kontrollerede eksperimentelle betingelser på overbevisende måde var i stand til at påvise eksistensen af et transmissibelt cellefrit agens. Det er sandsynligt, at det ved en fortsættelse af disse undersøgelser ville være lykkedes Engelbreth-Holm at overføre museleukæmi med et sådant cellefrit agens. Medens det længe havde været antaget, at dette ville være muligt, lykkedes det først for Gross i 1951.

Foruden Engelbreth-Holms disputats fra 1933 om den overførbare hønseleukose foreligger fra hans hånd en større monografi: *Leukaemia in Animals*, som Engelbreth-Holm havde skrevet på opfordring af Lady Tata Memorial Trust og fik både oversat og trykt i England i 1942.

Engelbreth-Holm var internationalt kendt som cancerforsker. Allerede under sin prosektortid ved Finseninstitutet og Radiumstationen i København var han leder af Den danske kræftkomité's laboratorium for kræftforskning, og han kom snart til at indtage en fremskudt plads inden for den eksperimentelle cancerforskning. En lang række disputater og andre publikationer inden for dette felt er udgået fra hans laboratorium på Universitetets patologisk-anatomiske institut og Fibigerlaboratoriet, der fra 1949 var knyttet til institutet, og hvis leder han var.

Allerede i sine første år som professor var Engelbreth-Holm, bl. a. gennem rejser i U. S. A. og Europa, kommet i kontakt med udenlandske cancerforskere som Gardner, Bittner, Haddow og Lacassagne, og Engelbreth-Holms egen anseelse på dette felt bevirkede, at hans laboratorium i stor udstrækning opnåede andel i de legatmidler, der i U. S. A. og England var stillet til rådighed for den eksperimentelle cancerforskning. Engelbreth-Holm deltog siden 1952 regelmæssigt i uddelingen af Lady Tata Memorial Fund's legat.

Engelbreth-Holm var medlem af en række udenlandske videnskabelige sammenslutninger, bl. a. æresmedlem af American Association for Cancer Research. I 1957 blev han indvalgt i Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab, i hvilket han kun nåede at give en enkelt meddelelse omhandlende virus-betinget leukæmi hos mus.

Medens Engelbreth-Holm som hæmatolog sad inde med ganske

særlige forudsætninger, var hans kliniske uddannelse sparsom. Som patolog-anatom var han uddannet ved patologiske instituter ved kommunale hospitaler i København. Der foreligger fra hans hånd kun enkelte arbejder omhandlende emner inden for menneskets patologiske anatomi, hvoraf kan nævnes en studie over relationen mellem myelomatose og reticulosarkomatose samt et arbejde om bronchialadenomer. I det hele var han kun sjældent optaget af rent morfologisk studium. Hele hans indstilling til den patologiske anatomi var præget af en almen-biologisk betragtningsmåde, der var rodfæstet i hans egne eksperimentelle arbejder fra ungdomsårene. Med denne baggrund og ved sit rige initiativ stod han rustet til at gennemføre den ændring i undervisningen i patologisk anatomi, som blev aktuel her som i andre lande på det tidspunkt, han tiltrådte professoratet i patologisk anatomi. Med introduktionen af William Boyd's lærebog brød han med den forældede rene morfologi og anlagde nye retningslinier for undervisningen i dette fag. Engelbreth-Holm var klar over, at den patologiske anatomi ikke blot skal omhandle de patologiske forandringer i deres slutstadium, men også det, der foregår i den levende organisme, og kun ved en stadig medleven i lægevidenskabens øvrige fag får vi mulighed for at forstå de patologiske processer og organismens reaktioner på disse.

Engelbreth-Holm besad fremragende pædagogiske evner, og mange yngre læger i Danmark betragter stadig hans inciterende undervisning i 40-erne som noget væsentligt i den uddannelse, de modtog ved Københavns universitet. Med hovedvægten lagt på diskussionen af patogenese og histogenese fik problemerne dybere videnskabelig perspektiv. Trods sin ubestridelige videnskabelige begavelse har Engelbreth-Holm måske sat sig dybest spor i dansk patologi ved sin gerning som universitetslærer i dette basale fag.

Engelbreth-Holms fremtræden og dispositioner var præget af lynhurtig stillingtagen og en entusiasme, der måtte virke inciterende på andre. I diskussioner fandt han straks det centrale i en sag. Hans form var klar og koncis. Skete det ind imellem, at hans hurtighed førte ham på vildspor, var det ham ingen sag at indrømme, at andre havde ret. Engelbreth-Holm var i besiddelse af en egen form for humor, der altid bidrog til at sprede liv, hvor han færdedes. Som institutleder var Engelbreth-Holm afholdt som få. Hertil bidrog i særlig grad hans fordomsfri indstilling og åbenhed, der tillod, at man kunne drøfte alle forhold med ham.

Mange yngre læger og videnskabsmænd vil stå i stor taknemmelighedsgæld til Engelbreth-Holm for den støtte, han i tidens løb har ydet dem inden for deres specielle arbejdsfelter.

I en række år var Engelbreth-Holms tidligere vitalitet og friske initiativ hæmmet af sygdom i længere perioder. Han var lige efter endt rekreation vendt tilbage til arbejdet, da han under et ophold i London blev ramt af en hjernehindeblødning.

Hans alt for tidlige død betyder et stort tab for videnskaben og for Københavns universitet.

Vi her i Videnskabernes Selskab vil bevare og ære hans minde.

En fortegnelse over J. Engelbreth-Holms videnskabelige arbejder fra årene 1930–1960 findes i L. Foulds' nekrolog i *The Journal of Pathology and Bacteriology* **83**, 308–312, 1962.
